

Kotitaloustuotannon arvo 2018

Kotitaloustuotannon arvo on viime vuosina kasvanut hieman hitaammin kuin BKT

Kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys oli Suomessa 96,4 miljardia euroa vuonna 2018. Bruttokansantuote oli vastaavana aikana 234,5 miljardia euroa.

Kansainvälisesti sovitun käytännön mukaan palkatonta kotityötä eli kotitalouksien itselleen tuottamia palveluita ei pääsääntöisesti lasketa mukaan bruttokansantuotteeseen. Tälle kotitalouksien tekemälle työlle voidaan kuitenkin laskea arvo.

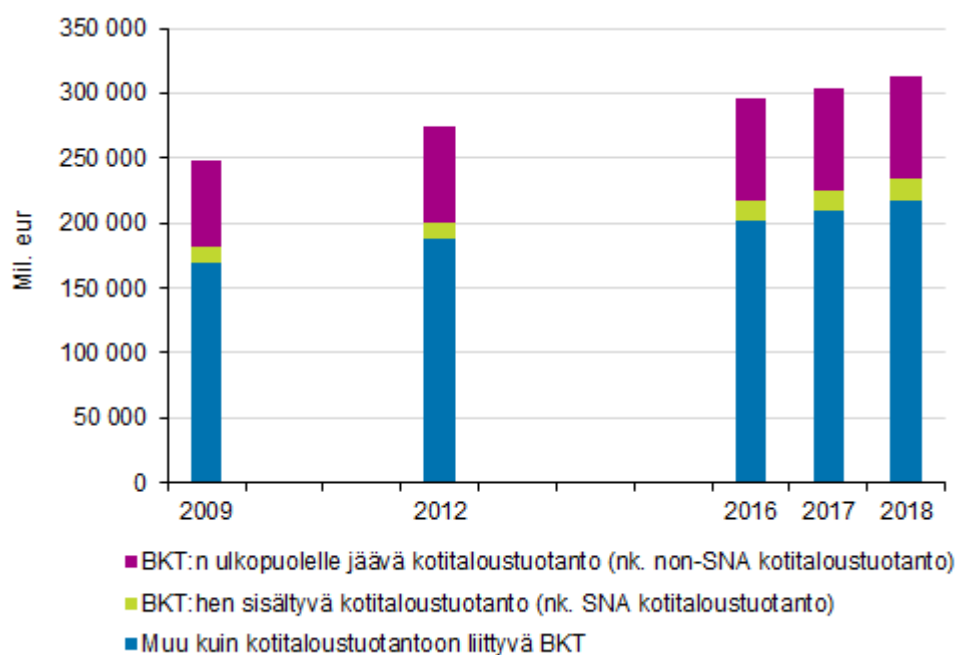
Kotitaloustuotannon arvo -tilaston vuosien 2017 ja 2018 laskelmissa käytetään vuoden 2016 kulutustutkimuksen, vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksen sekä monien vuositilastojen tietoja. Vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksen tiedot on päivitetty huomioiden kotitaloustyyppien lukumäärät vuosina 2017 ja 2018, ja kulutustietojen laskennassa on käytetty kansantalouden tilinpidon aikasarjakorjattuja vuositasoja, jotka on jaettu kotitaloustyypeittäin vuoden 2016 kulutustutkimuksen perusteella. Kotitaloustuotannon arvoa koskevat luvut lasketaan kansainvälisen ohjeistuksen mukaan.

Kotitaloustuotannolla tarkoitetaan sekä bruttokansantuotteeseen sisältyvää että sen ulkopuolelle jäävää kotitaloustuotantoa. Laskelmissa nämä kaksi erää pidetään erillään, jolloin BKT:n ulkopuolelle jäävä kotitaloustuotanto voidaan suhteuttaa bruttokansantuotteeseen tai se voidaan summata bruttokansantuotteen kanssa niin kutsutun laajennetun bruttokansantuotteen laskemiseksi, eikä laskelmiin tule päällekkäisyyttä.

Kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys kattaa kotitalouksien itselleen tekemän työn arvon ja tuotannossa käytetyn kiinteän pääoman kulumisen, ja se on bruttokansantuotetta vastaava käsite näissä laskelmissa.

Bruttokansantuote oli Suomessa 234,5 miljardia euroa vuonna 2018, ja koko kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys 96,4 miljardia euroa. Kotitaloustuotannosta BKT:hen sisältyvä osuus oli 17,5 miljardia ja BKT:n ulkopuolelle jäävän (nk. non-SNA) kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys 78,8 miljardia euroa. Tilinpidon ulkopuolelle rajattu osuus kotitaloustuotannosta vastasi 33,6 prosenttia BKT:stä. Vuosina 2009, 2012 ja 2016 BKT:n ulkopuolisen kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäyksen suhde BKT:hen on ollut hieman korkeampi.

BKT:n ulkopuolelle jäävän kotitaloustuotannon suhde BKT:hen

Tilastokeskuksen internet-sivuille on tuotettu taulukot, joista näkyvät aiemmat, Suomessa laaditun mallin mukaiset laskelmat vuosille 2001-2012 sekä uudemmat, kansainvälisen suosituksen mukaisesti laaditut laskelmat vuosille 2009, 2012 ja 2016-2018.

Niin kutsuttu laajennettu BKT, eli BKT:n ja BKT:n ulkopuolelle jäävän kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäyksen summa, oli 313,3 miljardia euroa vuonna 2018. Kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys – eli nyt voidaan huomioida sekä BKT:hen jo sisältyvä että sen ulkopuolelle jäävä kotitaloustuotanto – on tästä laajennetusta BKT:stä vajaa kolmannes eli 30,8 %.

Kotitaloustuotannon arvo -tilasto on kansantalouden tilinpidon ydinjärjestelmää täydentävä kokonaisuus, joka kuvaa tilinpitoon kuulumattoman kotitaloustuotannon merkitystä. Tilasto kuvaa kotitalouksien omaan käyttöönsä tuottamien tavaroiden ja palveluiden rahallista arvoa.

Sisällys

Kotitaloustuotannon arvo on viime vuosina kasvanut hieman hitaammin kuin BKT	4
Kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys 96,4 miljardia euroa.....	4
Kotitaloustuotanto laajempi käsite.....	6

Taulukot

Taulukko 1: Kotitaloustuotannon arvo Suomessa 2018.....	6
---	---

Kuviot

Kuvio 1. BKT:n ulkopuolelle jäävän kotitaloustuotannon suhde BKT:hen.....	5
Kuvio 2. Laajennettu BKT.....	5

Laatuseloste: Kotitaloustuotannon arvo.....	7
---	---

Kotitaloustuotannon arvo on viime vuosina kasvanut hieman hitaammin kuin BKT

Kansainvälisesti sovitun käytännön mukaan palkatonta kotityötä eli kotitalouksien itselleen tuottamia palveluita ei pääsääntöisesti lasketa mukaan bruttokansantuotteeseen. Tälle kotitalouksien tekemälle työlle voidaan kuitenkin laskea arvo. Arvon laskemiseksi on olemassa kaksi keskenään varsin erilaista menetelmää: työ voidaan hinnoitella joko markkinahintaan tai sitten kustannusten (työ sekä tuotannossa käytetyt tuotteet) summana. Kotitaloustuotannon hinnoittelu markkinahintaan olisi teoreettisesti oikeampi tapa, mutta siihen ei löydy riittävästi tietoa. Vuonna 2017 julkaistu kansainvälinen ohjeistus suosittelee kotitaloustuotannon arvon laskelmista kustannusten kautta eli niin kutsuttua input-menetelmää käyttäen. Suomessa kotitaloustuotannon arvoa on laskettu input-menetelmää käyttäen vuodesta 2001 alkaen alun perin niille vuosille, kun käytössä on ollut jompikumpi läheteistä, ajankäyttötutkimus tai kulutustutkimus. Aikaisemmin laskelmat laadittiin Tilastokeskuksen ja Kulutustutkimuskeskuksen yhteistyönä, mutta vastuu siirtyi vuonna 2018 kokonaan Tilastokeskukselle, joka julkaisee jatkossa tiedot vuosittain. Ensimmäiset Tilastokeskuksen laatimat laskelmat koskivat vuotta 2016 ja silloin uutena tietolähteenä oli käytettävissä vuoden 2016 kulutustutkimus. Nyt julkaistaan laskelmat vuosille 2017 ja 2018 perustuen vuosittain käytettävissä oleviin lähteisiin – läheteistä eli ajankäyttötutkimuksesta tai kulutustutkimuksesta ei ole tarjolla uutta tietoa.

Kotitaloustuotannon arvo -tilaston vuosien 2017 ja 2018 laskelmissa käytetään vuoden 2016 kulutustutkimuksen, vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksen sekä monien vuositilastojen tietoja. Vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksen tiedot on päivitetty huomioiden kotitaloustyyppien lukumäärät vuosina 2017 ja 2018, ja kulutustietojen laskennassa on käytetty kansantalouden tilinpidon aikasarjakorjattuja vuositasoja, jotka on jaettu kotitaloustyypeittäin vuoden 2016 kulutustutkimuksen perusteella. Kotitaloustuotannon arvoa koskevat luvut lasketaan kansainvälisen ohjeistuksen mukaan, jolloin laskelmissa huomioidaan yli 15-vuotiaiden kotityöaika ja vapaaehtoistyötä ei lasketa mukaan kotitaloustuotantoon, vaan se näytetään erillisenä osana.

Kun puhutaan kotitaloustuotannosta, sillä tarkoitetaan sekä bruttokansantuotteeseen sisältyvää että sen ulkopuolelle jäävää kotitaloustuotantoa. Laskelmissa nämä kaksi erää pidetään erillään, jolloin BKT:n ulkopuolelle jäävä kotitaloustuotanto voidaan suhteuttaa bruttokansantuotteeseen tai se voidaan summata bruttokansantuotteen kanssa niin kutsutun laajennetun bruttokansantuotteen laskemiseksi, eikä laskelmiin tule päällekkäisyyttä.

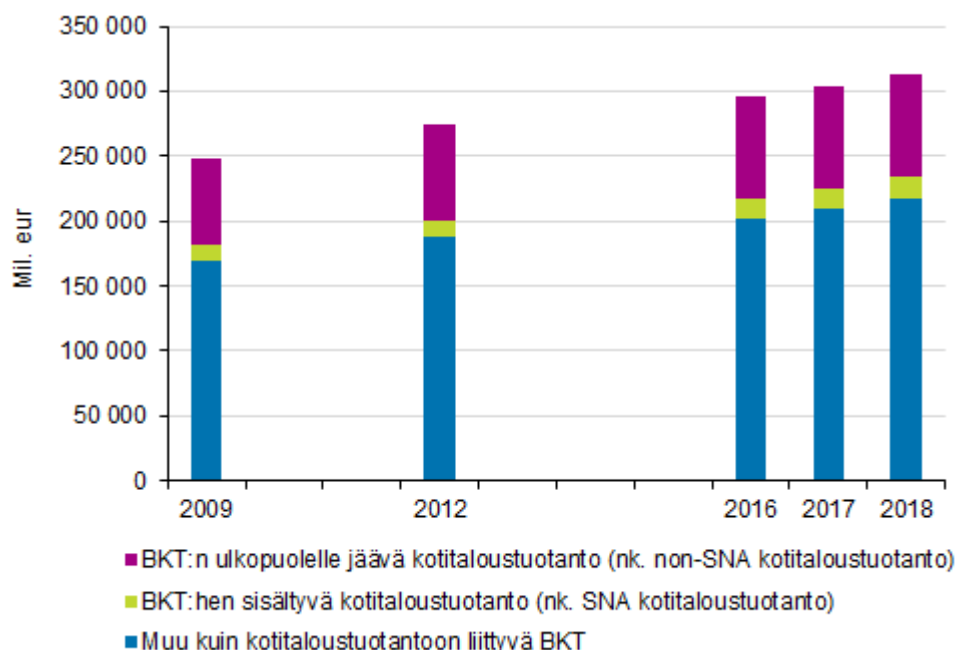
Kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys kattaa input-menetelmällä laskien kotitalouksien itselleen tekemän työn arvon ja tuotannossa käytetyn kiinteän pääoman kulumisen, ja se on bruttokansantuotetta vastaava käsite näissä laskelmissa.

Laskelmia verrataan kansantalouden tilinpidon lukuihin, joista julkaistiin aikasarjakorjatut tiedot syyskuussa 2019. Aikasarjakorjauksessa bruttokansantuotteen arvo kasvoi vuosittain noin 1...2 miljardia euroa vuodesta 2010 alkaen, mikä näkyy kotitaloustuotannon arvon laskelmissa niin, että kotitaloustuotannon suhde BKT:hen laskee aiemmasta. Myös kotitalouksien kulutusmenoihin tehtiin aikasarjakorjauksia, ja lisäksi käytetty luokitus hieman muuttui. Näillä korjauksilla ja muutoksilla on pieniä vaikutuksia näissä laskelmissa sekä välituotekäyttöön että kotitaloustuotannon ”investoinneiksi” laskettaviin kestokulutustavariin ja niille laskettuun ”kulumiseen”.

Kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys 96,4 miljardia euroa

Bruttokansantuote oli Suomessa 234,5 miljardia euroa vuonna 2018, ja koko kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys 96,4 miljardia euroa. Kotitaloustuotannosta BKT:hen sisältyvä osuus oli 17,5 miljardia ja BKT:n ulkopuolelle jäävän (nk. non-SNA) kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys 78,8 miljardia euroa. Tilinpidon ulkopuolelle rajattu osuus kotitaloustuotannosta vastasi 33,6 prosenttia BKT:stä. Vuosina 2009, 2012 ja 2016 BKT:n ulkopuolisen kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäyksen suhde BKT:hen on ollut hieman korkeampi.

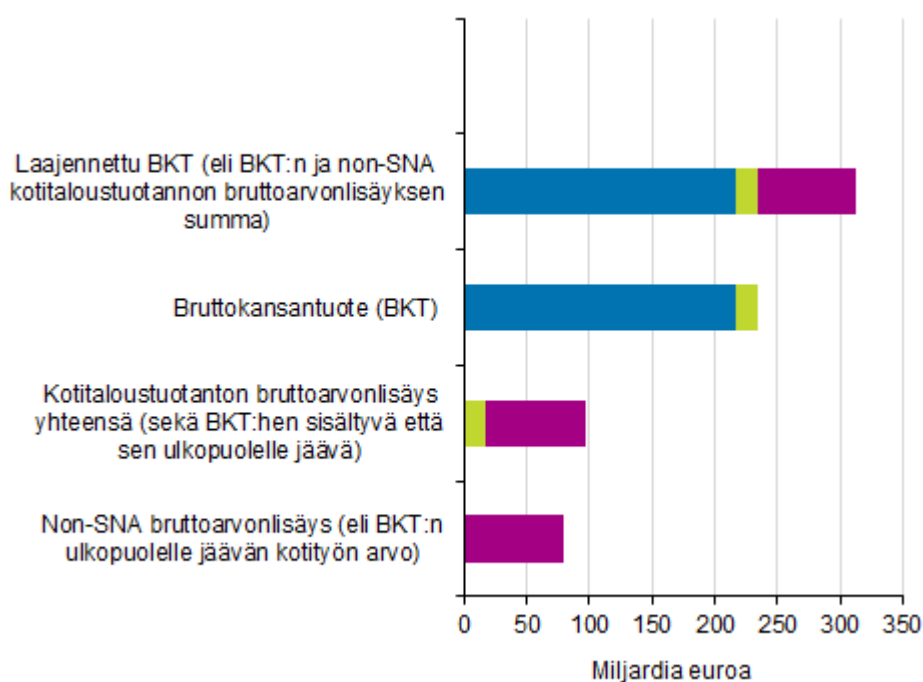
Kuvio 1. BKT:n ulkopuolelle jäävän kotitaloustuotannon suhde BKT:hen

Tilastokeskuksen internet-sivuilla on tuotettu taulukot, joista näkyvät aiemmat, Suomessa laaditun mallin mukaiset laskelmat vuosille 2001-2012 sekä uudemmat, kansainvälisen suosituksen mukaisesti laaditut laskelmat vuosille 2009 ja 2012 sekä 2016-2018.

Niin kutsuttu laajennettu BKT, eli BKT:n ja BKT:n ulkopuolelle jäävän kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäyksen summa, oli 313,3 miljardia euroa vuonna 2018. Kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäys – eli nyt voidaan huomioida sekä BKT:hen jo sisältyvä että sen ulkopuolelle jäävä kotitaloustuotanto – on tästä laajennetusta BKT:stä vajaa kolmannes eli 30,8 %.

Kuvio 2. Laajennettu BKT

Kotitaloustuotanto laajempi käsite

Kun puhutaan kotitaloustuotannosta, eikä pelkästään kotitaloustuotannon bruttoarvonlisäyksestä, käsite sisältää sekä työajan että tuotannossa käytetyt tavarat ja palvelut. Kansantalouden tilinpidossa kotitalouksien investoinneiksi lasketaan vain asuntojen hankinta ja muut menot ovat loppukulutusta. Kotitaloustuotannon arvo -tilastoa laadittaessa kotitalouksien kulutusmenot ryhmitellään uudestaan niin, että osa tuotteista lasketaan tuotannossa käytetyiksi väli tuotteiksi, osa investoinneiksi ja osa suoraan loppukäyttöksi. Näistä väli tuotekäyttö tulee mukaan laskelmaan sellaisenaan. Investointien perusteella lasketaan niin kutsuttu kiinteän pääoman kuluminen, joka huomioidaan laskelmissa. Loppukäyttö ei sisälly kotitaloustuotantoon.

Suomessa kehitetyssä mallissa myös vapaaehtoistyöhön käytetty aika on laskettu mukaan kotitaloustuotantoon: ajankäyttötutkimuksen tulosten mukaan vuonna 2009 vapaaehtoistyöhön käytetystä ajasta 75 % oli naapuriapua ja 25 % käytettiin yhdistystoimintaan. Kansainvälisessä mallissa vapaaehtoistyötä ei sisällytetä kotitaloustuotantoon, mutta suositellaan, että se lasketaan ja näytetään tuloksissa erikseen.

Taulukko 1: Kotitaloustuotannon arvo Suomessa 2018

Kotitaloustuotannon arvo 2018 / Kotitaloudet yhteensä / Miljoonaa euroa	Kotitaloustuotanto (SNA + non-SNA) Yhteensä	Vapaa- ehtoistyö non-SNA	Kotitaloustuotanto ml. vapaaehtoistyö Yhteensä
Arvonlisäys, netto	85 632	7 518	93 150
Pääoman kuluminen	10 758	0	10 758
Arvonlisäys, brutto	96 390	7 518	103 907
Väli tuotekäyttö	34 303	0	34 303
Tuotoksen arvo	130 693	7 518	138 210

Kotitaloustuotannon arvo -tilasto on kansantalouden tilinpidon ydinjärjestelmää täydentävä kokonaisuus, joka kuvaa tilinpitoon kuulumattoman kotitaloustuotannon merkitystä. Tilasto kuvaa kotitalouksien omaan käyttöönsä tuottamien tavaroiden ja palveluiden rahallista arvoa.

Laatuseloste: Kotitaloustuotannon arvo

1. Tilastotietojen relevanssi

Kotitaloustuotannon satelliittitilinpito (Household Production Satellite) eli kotitaloussatelliitti on tilastojärjestelmää, jolla pyritään kuvaamaan kansantalouden tilinpidon ydinjärjestelmän ulkopuolelle jäävän kotitaloustuotannon taloudellista merkitystä. Siitä käytetään tässä nimitystä kotitaloustuotannon arvo.

Kotitaloussatelliitti kuvaa kotitalouksien omaan käyttöönsä tuottamien tavaroiden ja palveluiden rahallista arvoa. Kansantalouden tilinpito on kansantalouden kuvauksen ydin ja kotitaloustuotannon satelliittitilinpito on sen laajennus. Tiedot on laskettu toiminnoittain ja ne julkaistaan internetissä kotitaloustuotannon arvo-tilaston tietokantataulukoissa.

Kun kotitaloustuotanto integroidaan kansantalouden tilinpitoon, saadaan näkyviin kotitaloustuotannon laajuus suhteessa markkinatuotantoon sekä kotitalouksien tuotannon osuus palvelujen ja tavaroiden kokonaistarjonnasta ja kotitalouksien kokonaiskulutuksesta. Kun kotitaloustuotannosta on käytettävissä aikasarjoja, voidaan analysoida markkinatuotannon ja kotitaloustuotannon keskinäistä vuorovaikutusta ja muutoksia.

Kotitaloustuotannon arvon laskennan pohjana ovat ajankäyttötutkimuksen, kulutustutkimuksen, palkkatilastojen ja kansantalouden tilinpidon tiedot. Palkkatilastojen ja kansantalouden tilinpidon tiedot ovat käytettävissä vuosittain, ajankäyttötutkimuksen ja kulutustutkimuksen tiedot niiltä vuosilta, jolloin tutkimukset on tehty. Tiedoista käytetään aina uusinta olemassa olevaa tietoa, ja luvut on laskettu niille vuosille, jolta on ollut käytettävissä joko uusi ajankäyttö- tai kulutustutkimus.

Kotitaloustuotannon arvon laskennassa käytetyt käsitteet ja määritelmät ovat pääsääntöisesti yhdenmukaiset kansantalouden tilinpidon kanssa. Erona kansantalouden tilinpidon määritelmiin näissä laskelmissa kotitalouksien kulutusmenoista osa lasketaan kotitaloustuotannon välituotekäytöksi, osa kiinteän pääoman bruttomuodostukseksi ja vain osa loppukulutukseksi, kun kansantalouden tilinpidossa kaikki kotitalouksien kulutusmenot ovat loppukulutusta.

Kotitaloustuotannon arvon laskennassa käytetään kansantalouden tilinpidon perusluokituksia eli sektoriluokitusta, toimialaluokitusta (TOL) ja yksityisen kulutuksen käyttötarkoituksen mukaista luokitusta (COICOP).

Kotitaloustuotannon arvon laskemiseksi saatiin kansainvälinen suositus vuoden 2017 lopulla (UNECE 2017). Suomessa vuosille 2009 ja 2012 tehtyjen laskelmien rinnalle on tuotettu myös vertailulaskelmat kansainvälisellä menetelmällä, jota tästä eteenpäin on tarkoitus käyttää, jotta saadaan kansainvälisesti vertailukelpoisia tietoja. Suomessa aiemmin laaditut laskelmat ovat pitkälti yhdenmukaiset UNECE:n käsikirjassa esitetyn laskentatavan kanssa.

2. Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

2.1 Kotitalous

Tilastokeskuksen käyttämän määritelmän mukaan kotitalouden muodostavat henkilöt, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät tulojaan yhdessä. Kansantalouden tilinpidossa kotitalous määritellään, hiukan yksityiskohtaisemmin, pieneksi ryhmäksi henkilöitä, jotka jakavat keskenään asunnon ja tulonsa ja varallisuutensa osaksi tai kokonaan ja jotka kuluttavat kollektiivisesti tavaroita ja palveluja, erityisesti asumispalveluja ja elintarvikkeita (SNA 1993, 4.132; SNA2008 4.149). Myös yksin asuva henkilö muodostaa kotitalouden, koska se on oma taloudellinen yksikkönsä.

2.2 Kotitalouksien omaan käyttöön tuottamat tavarat ja palvelut

Tilastokeskuksen käyttämän määritelmän mukaan kotitalouden muodostavat henkilöt, jotka asuvat ja ruokailevat yhdessä tai jotka muuten käyttävät tulojaan yhdessä. Kansantalouden tilinpidossa kotitalous määritellään, hiukan yksityiskohtaisemmin, pieneksi ryhmäksi henkilöitä, jotka jakavat keskenään asunnon ja tulonsa ja varallisuutensa osaksi tai kokonaan ja jotka kuluttavat kollektiivisesti tavaroita ja palveluja,

erityisesti asumispalveluja ja elintarvikkeita (SNA 1993, 4.132; SNA2008 4.149). Myös yksin asuva henkilö muodostaa kotitalouden, koska se on oma taloudellinen yksikkönsä. Kotitaloustuotannolla tarkoitetaan tavaroiden ja palvelujen tuottamista omaan loppukäyttöön. Tuotannolliset toiminnot erotetaan vapaa-ajan tai henkilökohtaisista toiminnoista kolmannen henkilön (third party) kriteerin avulla. Jos tehtävä voidaan antaa jonkun toisen tehtäväksi ilman, että tuotos muuttuu, kyse on tuottavasta toiminnosta. Esim. lapsen kuljettaminen hoitoon on tuottava toiminto, koska ”joku muu” voi viedä lapsen hoitoon. Ruokailu tai nukkuminen ei ole tuotannollista toimintaa, koska kukaan muu ei voi syödä tai nukkua toisen puolesta. EU-harmonisoidun ajankäyttötutkimuksen luokitus on kehitetty silmällä pitäen tätä erottelua. Satelliittitilissä käytettävä Tilastokeskuksen ajankäyttöaineisto on sen mukainen. Kaikki kotityöt -luokkaan kuuluvat toiminnot ovat tuottavia toimintoja.

Satelliittitili sisältää sekä kotitaloustuotannon kansantalouden ydintilinpitoon kuuluvat osat että sen ulkopuolelle rajatut osat. Näin ollen se kattaa kaiken kotitalouksien omaan loppukäyttöön tarkoitetun tuotannon.

Ydintilinpitoon, eli BKT:een sisältyvää, (SNA-) tuotantoa ovat:

- Asumispalvelut omaan käyttöön
- Asuntojen omatoiminen rakentaminen ja peruskorjaus
- Maatalous- ja puutarhatuotteiden kasvattaminen omaan käyttöön
- Metsästys, kalastus, marjastus
- Vapaaehtoistyö silloin, kun se tähtää tavaroiden tuottamiseen

Ydintilinpidoon ulkopuolelle rajattua (nk. non-SNA) tuotantoa on kaikki muu tuotanto omaan loppukäyttöön. Markkinatuotanto jää kokonaisuudessaan satelliittitilin ulkopuolelle, esimerkiksi kotitalouksien varallisuudensijoitustarkoituksessa hankkimien asuntojen vuokraus jää tarkastelun ulkopuolelle.

Kansantalouden tilinpidon manuaalissa, SNA:ssa (System of National Accounts), määritellään niin kutsuttu SNA-tuotantoraja määrittelemään se osa tuotannosta, joka lasketaan mukaan BKT:hen (SNA-tuotanto). Muu osa tuotannosta jää SNA-tuotantorajan ulkopuolelle (non-SNA-tuotanto). SNA-tuotanto sisältää markkinatuotannon, tavaroita tuottavan vapaaehtoistyön, omistusasuntojen tuottamat asumispalvelut sekä kotitalouksien omaan käyttöönsä tuottamat tavarat (ml. talonrakennuksen ja peruskorjauksen). Non-SNA-tuotanto sisältää kotitalouksien omaan käyttöönsä tuottamat muut palvelut (eli muut kuin asumispalvelut) sekä palveluita tuottavan vapaaehtoistyön.

Näistä eristä kotitalouksien tuotantoa omaan käyttöön ovat SNA-tuotantoon kuuluvat omistusasuntojen tuottamat asumispalvelut sekä tavaroiden ja muiden palveluiden tuotanto omaan käyttöön. Kotitaloustuotannon arvo -tilasto (eli kotitaloussatelliitti) puolestaan kattaa kansainvälisen mallin mukaan tuon kotitalouksien tuotannon omaan käyttöön, lisäksi erikseen voidaan laskea ja esittää vapaaehtoistyö. Kun lasketaan vapaaehtoistyö kokonaisuutena, se sisältää sekä BKT:hen sisältyvän osuuden (eli tavaroita tuottavan vapaaehtoistyön) että BKT:n ulkopuolelle jäävän osuuden (eli palveluita tuottavan vapaaehtoistyön).

Kotitalouden perustehtäväalueet

Kotitalouden (taloudelliset ja tuotannolliset) tehtäväalueet on esitetty taulukossa 1. Lähtökohtana tehtäväalueiden määrittelyssä oli, että niillä tuotetut palvelut tuottavat suoraan hyvinvointia kotitalouden jäsenille. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että kyseistä tehtäväaluetta vastaavia palveluja on saatavissa ostopalveluina muilta tuotantosektoreilta. Myös ostosten teko, asiointi ja kuljettaminen sekä kulkuvälineiden huolto ovat mukana laskelmissa. Lisäksi erillisenä osana on vapaaehtoistyö, joka poikkeaa tavanomaisesta kotitaloustuotannosta siinä, että tuotettujen palvelujen kulutus tapahtuu toisessa kotitaloudessa, ei omassa. Koska se kuitenkin on palkatonta ja arvoa tuottavaa toimintaa, se on otettu omana ryhmänä laskelmiin mukaan.

Taulukko 1. Kotitalouden perustehtäväalueet

Ateriat ja välipalat	* <i>Elintarvikkeiden kasvattaminen, keräily, metsästys ja kalastus</i> * Aterioiden ja välipalojen valmistus * Leipominen, säilöminen
Vaatetus ja sen huolto	* Vaatteiden valmistus * Vaatteiden pesu ja silytys * Vaatteiden korjaus ja muu huolto
Hoiva	* Lasten hoito * Apua tarvitsevien aikuisten hoito * Lemmikkieläinten hoito
Ostokset ja asiointi	* Eri perustehtäviin liittyvät hankinnat * Toiminnan suunnittelu ja organisointi * Raha-asioiden hoito ym.
Matkat ja kuljettaminen	* Eri perustehtäviin liittyvät matkat * Kulkuvälineiden huolto
Vapaaehtoistyö (erillisenä osana)	* Naapuriapu * Vapaaehtoistyö organisaatioissa * Vapaaehtoistyöhön liittyvät matkat

Kansantalouden ydintilinpitoon sisältyvä tuotantotoiminta on merkitty *kursiivilla*.

Kulutusmenojen jakaminen välituotekäyttöön, investointeihin ja loppukulutukseen

Kotitaloustuotannossa *tuotanto omaan käyttöön* laajennetaan kattamaan kaikki kotitalouksien itselleen tuottamat palvelut, ja kotitalouksien tuottajarooli kansantalouden tilinpitoon verrattuna laajenee. Tästä seuraa, että kansantalouden tilinpidon mukaisesta kotitalouksien loppukulutuksesta on erotettava kotitalouksien omassa tuotantoprosessissa tarvittavat välituotekäyttö ja kiinteän pääoman muodostus (investoinnit).

Periaatteessa voidaan erottaa kolmenlaista kulutusta. Yhtäältä on tuotteiden *lopullista* kulutusta (loppukulutus, final consumption), joka tarkoittaa sananmukaisesti tuotteen kuluttamista, esim. vaatteiden käyttämistä tai ruoan syömistä. Toisaalta on *välillistä* kulutusta (välituotekäyttö, intermediate consumption), joka tarkoittaa tuotteen käyttämistä osana tuotantoprosessia. Tällöin tuote muuntuu, sillä raaka-aineita yhdistellään, muokataan ja niiden olomuotokin saattaa muuttua (esim. ruokaa kypsennettäessä). Välituotteita ovat myös tuotantoprosessissa tarvittavat tarvikkeet, esimerkiksi kertakäyttöiset astiat, paperit ja suojavaatteet, jotka kuluvat loppuun yhden vuoden aikana (eli laskentakautena) (SNA2008 1.52). Kolmanneksi kulutetaan tuotantoprosessissa tarvittavien koneiden ja laitteiden tuottamia *pääomapalveluksia* eli palveluksia, joita ko. tuotantovälineet tarjoavat koko niiden käyttöajan ajan. Pääomapalvelukset koostuvat kahdesta erästä: kulumisesta, koska tietty osa koneiden ja laitteiden arvosta kuluu niiden teknistaloudellisen vanhenemisen myötä ja toisaalta pääoman hankintaa vastaavasta korosta. Näistä on tässä satelliittitilissä otettu huomioon vain *pääoman kuluminen* (consumption of fixed capital)¹⁾.

Välillisen kulutuksen ja investointitavaroiden erottelu loppukulutuksesta onnistui hyvin, sillä kulutusaineisto on luokiteltu käyttötarkoituksen mukaan (Classification of individual consumption according to purpose, COICOP). Satelliittitiliä varten kulutushyödykkeet jaettiin kolmeen ryhmään: 1) ne, jotka menevät suoraan loppukulutukseen, 2) ne, joita käytetään välituotteina kotitaloustuotannossa ja 3) ne, jotka ovat kotitaloustuotannossa investointitavaroita (kestokulutushyödykkeet).

Pääomakantalaskelmat

Investointitavaroiksi määriteltiin COICOPin mukaiset kestokulutushyödykkeet (D), joita käytetään kotitaloustuotannossa. Pääoman kulumislaskelmat tehtiin Tilastokeskuksessa käyttäen pääomakantamallia (Perpetual Inventory Method, PIM, lineaarinen kuluminen). Pääoman kuluminen lasketaan tuotteiden käyttöajan mukaan siten, että esimerkiksi kymmenen vuotta kestävä koneen kuluminen on vuosittain 1/10

1) Periaatteessa myös pääoman koron mukaan ottamista voitaisiin harkita, jotta kustannusten kautta laskettu tuotannon arvo vastaisi output-menetelmällä laskettua tuotantoa. Edellytetäänhän normaalilta markkinatuotantotoiminnalta, että siitä kertyy toimintaylijäämää. Asian voi todeta vaikkapa verrattaessa kodinkoneiden ja laitteiden ostamista niiden vuokraamiseen: vuokrien summa on korkeampi kuin koneiden arvo, koska vuokraajan lähtökohtana on asettaa vuokra niin korkealle, että saadut korvaukset kattavat koneiden ja laitteiden arvon lisäksi pääoman koron. Muuten toiminta ei ole kannattavaa muihin sijoituskohteisiin verrattuna. Pääoman korko on tässä selvityksessä kuitenkin rajattu ulkopuolelle toisaalta siksi, että kansantalouden tilinpidossa sitä ei toistaiseksi sovelleta markkinattoman tuotannon mittaamisessa (SNA-suosituksia tosin harkitaan parhaillaan muutettavaksi tässä suhteessa) ja toisaalta oikean korkoprosentin määrittäminen ei ole kiistatonta.

sen hankintahinnasta. Kotitaloussatelliittia varten on erikseen päätetty investointeina käytetyt tavarat, niistä tuotannossa käytetty osuus (%) ja niille arvioidut kestoajat.

Arvottamismenetelmä

Kotitaloustuotannolle ei määrity markkina-arvoa, koska tuotos kulutetaan samassa yksikössä, jossa se tuotetaan. Tästä syystä sille on määritettävä arvo muulla tavoin. Kaksi vaihtoehtoista menetelmää ovat kustannuksiin eli tuotantopanoksiin perustuva menetelmä (input-menetelmä) ja tuotoksiin perustuva menetelmä (output-menetelmä).

Kummankin laskentakaavat esitetään seuraavassa:

Input-menetelmä	Output-menetelmä
Työn arvo (työaika x paikka) + tuotantoon liittyvät verot - tuotantoon liittyvät tukipalkkiot = nettoarvonlisäysvero + pääoman kuluminen = bruttoarvonlisäys + välituotekäyttö = tuotannon arvo (kustannusten summa)	Tuotannon arvo (tuotteiden määrä x markkinoilla vastaavan tuotteen hinta) välituotekäyttö = bruttoarvonlisäys - pääoman kuluminen = nettoarvonlisäysvero - tuotantoon liittyvät verot + tuotantoon liittyvät tukipalkkiot = sekatalo (yrittäjän saama palkka sekä korvausta sijoitetulle pääomalle)

Menetelmistä input-menetelmä on ollut pitempään käytössä ja sille on muotoutunut jo yleisesti hyväksytyjä käytäntöjä. Myös Suomessa on käytetty input-menetelmää, jota niin ikään UNECE:n menetelmäehdotus suosittelee.

Tuotantoon liittyvät verot ja tukipalkkiot

Kotitalouksien maksuista julkiselle sektorille vain pieni osuus liittyy kotitalouksien tuotantotoimintaan. Tällaisia maksuja ovat mm. auton käyttömaksu, asunnon kiinteistövero, koiraverot ja erilaiset kalastus- ja metsästyslupamaksut.

Vastaavasti kotitalouksien saamista korvauksista tuotantoon liittyviä eli tukipalkkioiksi luettavia ovat kotihoidontuki ja omaishoidon tuki. Niitä maksetaan ”tuotantotoiminnan harjoittamisen johdosta” (ESA 2010, 4.36). Näitä eriä koskevat luvut on saatu Tilastokeskuksesta. Myös vanhempainraha voidaan katsoa kuuluvaksi tukipalkkioihin, sillä se maksetaan vanhemmille, jotta he voisivat hoitaa lasta itse kotona sen sijaan, että voisivat lapsen hoitoon. Vanhempainrahaa koskevia tietoja on aiempina vuosina saatu sosiaali- ja terveysministeriöstä ja viimeisimpiin poimittu Kelan tietokannasta (Kelasto). Äitiyspäiväraha ja isyysraha eivät sisälly em. lukuihin, sillä niiden primääri tarkoitus on muu kuin kotihoidon tukeminen²⁾. Vammaisten hoitotuista ei ollut käytettävissä tietoja, joiden perusteella kotihoidontuen osuus olisi voitu erottaa, joten ne jouduttiin jättämään satelliittitilin ulkopuolelle.

Tukipalkkioiden tarkoitus on alentaa tuotantokustannuksia. Kun tuotoksen arvo lasketaan kustannusten mukaan, tukipalkkiot vähennetään laskettaessa nettoarvonlisäystä, jotta arvonlisäys olisi perushintainen ja siten vastaisi markkinatuotantotoiminnassa sovellettavaa arvostusta.

2.3 Taulukoiden rakenne

Tietokantatauluista löytyvät tiedot perustehtävittäin laskentavuosille sekä koko kotitaloustuotannon arvo yhteensä miljoonina euroina ja suhteessa BKT:hen. Tiedot ovat saatavilla laskennassa käytettyjen taloustietojen mukaan.

2.4 Kotitaloussatelliitin tietolähteet

Kulutustutkimus

Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen mikroaineistoa on käytetty kotitaloustuotannon satelliittitilin laatimisessa eri kotitaloustyypeille. Tietoja käytettiin erityisesti välituotekäytön ja pääoman kulumisen kohdentamisessa kotitaloustyypeille ja kotitaloustuotannon tehtävälueille.

2) Kelan vuosikirjan mukaan ”Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahasta sekä erityisäitiysrahasta käytetään yhteistä nimeä vanhempainraha. Sitä maksetaan raskauden ja synnytyksen sekä lapsen (myös ottolapsen) hoidon johdosta. Antamalla äidille mahdollisuus jäädä pois työstä turvataan hänen omaa ja lapsensa terveyttä sekä lapsen hoitoa. Isälle maksettavalla vanhempainrahalla kannustetaan isää osallistumaan lapsensa hoitoon ja luomaan lapseensa hyvä suhde.” Kelan vuosikirja 2002, s. 129. Satelliittitilissä vanhempainraha on kuitenkin erotettu äitiys- ja isyysrahoista. Myös isille maksetut vanhempainrahat on sisällytetty satelliittitiliin.

Ajankäyttötutkimus

Input-menetelmässä *työn määrä* perustuu tavallisimmin työhön käytettyyn aikaan. Ajankäyttöaineisto on keskeinen tietolähde määrittäessä työn arvoa. Satelliittitilissä käytettiin Tilastokeskuksen kokoamaa ajankäyttöaineistoa. Aineisto on kerätty kotitalouksittain niin, että kaikki 10 vuotta täyttäneet kotitalouden jäsenet pyrittiin haastattelemaan, ja heille jätettiin täytettäväksi päiväkirjat. Kotitalouden jäsenet pitivät tarkkaa kirjaa ajankäytöstään kahtena samana etukäteen arvottuna päivänä, joista toinen oli arkipäivä ja toinen viikonlopun päivä. Vastaajat kirjoittivat päiväkirjaan ajankäyttönsä omin sanoin 10 minuutin tarkkuudella. Kotitalouksia ja niiden jäseniä kuvaavat rakenne- ja taustatiedot kerättiin pääasiassa tietokoneavusteisilla käyntihaastatteluilla. Tulotiedot saatiin hallinnollisista rekistereistä.

Satelliittitiliä varten muodostettiin kotitalouskohtainen ajankäyttöaineisto. Siihen otettiin mukaan kotitaloudet, joiden kaikilta (yli 10-vuotiailta) jäseniltä oli vähintään yksi yhteinen tutkimuspäivä. Kotitalouden yli 15-vuotiaiden jäsenten ajankäyttö samana päivänä laskettiin yhteen. Tätä aineistoa ja menetelmiä on kuvattu tarkemmin julkaisussa *Perheiden ajankäyttö* (Pääkkönen 2005). Kotitalouksien ajankäyttö luokiteltiin 29 eri luokkaan, jotka edelleen ryhmiteltiin kuuteen kotitaloustuotannon tehtäväalueeseen.

Palkkatilastot

Työn arvo on laskettu kertomalla kotityöhön käytetty aika vastaavaa palkkatyötä tekevän tuntipalkalla. Tässä tutkimuksessa päädyttiin käyttämään *Kotityöpalveluyöntekijät*-ryhmän palkkaa, joka kansainvälisessä ESCO palkkaluokituksessa kuuluu luokkaan 53221 (aiemmin ISCO-luokituksessa 51331 kodinhoitajat ja kotiaavustajat). Peruslaskelmat on tehty bruttopalkalla ilman työnantajan sosiaalivakuutusmaksuja. Kuukauden keskimääräisenä työaikana on vuosina 2009, 2012 ja 2016 ollut 167,3 tuntia.

Kansantalouden tilinpito

Kansantalouden tilinpidon lukuja käytettiin usealla tavalla. Ydintilinpitoon kuuluvat erät, kuten omistusasuntojen tuottamat asumispalvelut ja omatoiminen rakentaminen otettiin sellaisenaan tilinpidosta (SNA-asuminen). Samoin meneteltiin itselle tuotettujen maataloustuotteiden, metsästyksen, kalastuksen ja keräilytuotteiden osalta (SNA-ruoka).

Kotitalouksien kulutusta koskevat luvut olivat toinen keskeinen tietolähde. Kulutustutkimuksen ja kansantalouden tilinpidon lukujen yhteensovittaminen oli edellytyksenä lukujen tuottamiselle erilaisille kotitaloustyypeille. Periaatteena oli, että kulutuksen tasot otettiin kansantalouden tilinpidosta ja kulutusluokkien yksityiskohtaiset jakautumat otettiin kulutustutkimuksesta. Tilastokeskus on laatinut näiden kahden luokituksen välille linkin, jonka avulla luokitukset saatiin vastaamaan toisiaan.

Kolmanneksi kansantalouden tilinpidon lukuja käytettiin kotitaloustuotannon pääomaa koskevien lukujen tuottamiseen sekä tuotantoon liittyvien verojen ja tukipalkkioiden laskentaan.

3. Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Kotitaloustuotannon laskennan pohjana ovat ajankäyttötutkimuksen, kulutustutkimuksen, kansantalouden tilinpidon ja palkkatilastojen tiedot.

Kotitaloustuotannon arvon laskenta lähtee liikkeelle ajankäyttötutkimuksen tiedoista, joiden perusteella lasketaan kotitalouksien omaan käyttöön tuottamien palveluiden tuottamiseen käytetty aika. Tämä kotitalouksien omaan käyttöön tuottamien palveluiden tuottamiseen käytetty aika kerrotaan palkkatilastoista saadulla palkkatiedolla, jolloin saadaan kansantalouden tilinpidon palkansaajakorvauksia vastaava tieto kotitaloustuotannolle. Kulutustutkimusta käytetään kansantalouden tilinpidon kotitalouksien kulutusmenojen jakamiseen kotitaloustuotantoon kuuluvaan välituotekäyttöön, kotitaloustuotantoon kuuluviin investointeihin ja kotitaloustuotantoon kuulumattomaan loppukäyttöön.

4. Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Kotitaloustuotannon satelliitti on tuotettu niille vuosille, jolloin joko ajankäyttötutkimus tai kulutustutkimus on tehty. Tiedot on tuotettu noin neljän vuoden viiveellä tilastovuoden päättymisen jälkeen, jolloin lähdeaineistoista – kansantalouden tilinpito mukaan lukien – on ollut käytettävissä lopulliset luvut.

5. Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys/selkeys

Tiedot vuosilta 2001, 2006, 2009, 2012 ja 2016 ovat löydettävissä tietokantatauluista.

Vuoden 2012 tuloksia on käsitelty julkistuksessa ja siihen liittyvässä katsauksessa, aikaisempien vuosien raportit ovat löydettävissä internetistä seuraavasti:

Vuoden 2001 raportti (englanninkielinen): Varjonen, J & Aalto, K: Household Production and Consumption in Finland 2001. Statistics Finland and National Consumer Research Centre, 2006.

Vuoden 2006 raportti (suomenkielinen): Varjonen, J & Aalto, K: Kotitalouksien palkaton tuotanto ja ostopalvelujen käyttö. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 2/2010.

Vuoden 2009 raportti sekä vuosien 2001–2009 aikasarjan tarkastelu (suomenkielinen): Varjonen, J & Aalto, K: Kotitalouksien palkaton tuotanto ja sen muutokset 2001-2009. Työselosteita ja esitelmiä 145. Helsinki, 2013.

Eurostatin menetelmän soveltaminen Suomessa (englanninkielinen): Varjonen, J, Hamunen, E & Soenne, K: Satellite Accounts on Household Production – Eurostat Methodology and Experiences to Apply It. Statistics Finland, Working Papers 1/2014.

Aalto, K. (2017) Kotitaloustuotannon laskelmat täydentävät kuvaa kotitalouksien hyvinvoinnista.

Tieto&Trendit – Talous- ja hyvinvointikatsaus. 4/2017. Tilastokeskus.

<http://www.tilastokeskus.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/kotitaloustuotannon-laskelmat-taydentavat-kuvaa-kotitalouksien-hyvinvoinnista/>

UNECE (2017). Guide on Valuing unpaid household service work. United Nations. Economic Commission for Europe. ECE/CES/STAT/2017/3.

<https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/2018/ECECESSTAT20173.pdf>

6. Tilastojen vertailukelpoisuus

Kotitaloussatelliittia on laskettu vuosille 2001, 2006, 2009 ja 2012. Kunkin vuoden luvuissa on käytetty silloin voimassa olleita kansantalouden tilinpidon lukuja. Kansantalouden tilinpidon aikasarjoja on päivitetty toisaalta toimialaluokituksen muutoksen myötä (TOL2002 => TOL2008) ja toisaalta uuden SNA:n (SNA93 => SNA2008) ja uuden ESA:n (ESA1995 => ESA2010) myötä. Kotitaloussatelliitin lukuja ei ole takautuvasti päivitetty aikasarjajakorjausten mukaan, joten kotitaloussatelliitissa käytetyt koko talouden luvut, joihin kotitalouden oman tuotannon arvoa verrataan, eivät ole viimeisimpien kansantalouden tilinpidon laskelmien mukaisia, mutta erot eivät kuitenkaan ole merkittäviä. Kotitaloustuotannon arvo on laskettu aikasarjassa samoista tietolähteistä samoilla menetelmillä, joten kotitaloustuotannon arvon osalta aikasarja on vertailukelpoinen.

Kotitaloustuotannon arvon laskennassa aiemmin käytetyssä menetelmässä on hieman eroa kansainväliseen menetelmään (UNECE 2017) verrattuna, joten vuosille 2009 ja 2012 tiedot on laskettu molemmilla tavoilla. Vuodesta 2016 alkaen laskelmat on tuotettu vain kansainvälisen suosituksen mukaisina. Kansainvälisen menetelmän (UNECE 2017) mukainen laskenta tuottaa erilaisen toimintojen ryhmittelyn ja kotitaloustuotannon arvo pienenee hieman verrattuna Suomessa aiemmin käytettyyn menetelmään. Etuna on, että uusi menetelmä (UNECE 2017) yksinkertaistaa laskentaa.

Kansainvälinen menetelmä (UNECE 2017) poikkeaa Suomessa käytetystä laskentamenetelmästä siten, että

- mukana on ainoastaan 15 vuotta täyttäneiden kotitalouden jäsenten kotityöaika (ei yli 10–14-vuotiaiden)
- kotityöhön liittyvät matkat sekä asiointi ja kotitalouden suunnittelu pidetään omina ryhminään (ei jyvitetä eri toiminnoille)
- vapaaehtoistyö on kotityön ulkopuolella erillisenä osana
- puolikestävät tuotteet (esim. ruokailuvälineet, astiat, lastenvaunut) ovat välituotteita (ei investointeja)
- miesten ja naisten tekemälle kotityölle suositellaan laskettavaksi myös erilliset arvot.

Suomessa kotityönarvon laskennassa on käytetty kaikkien kotitalouden yli 10-vuotiaiden jäsenten yhteen laskettua kotityöaikaa. Kansainvälisessä laskentamallissa 10–14-vuotiaiden kotityöaika jää laskelman ulkopuolelle. Sen osuus on Suomessa noin 1,85 % koko väestön kotityöajasta vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksen perusteella.

Puolikestävien tuotteiden luokittelu välituotteeksi investointituotteiden sijaan pienentää pääoman kulumista ja kasvattaa välituotekäytön arvoa.

Naisten ja miesten kotityön osuutta ei ole laskettu erikseen. Ajankäytöstä se olisi mahdollista poimia. Keskimääräisten tietojen perusteella naisten osuus kotitöistä oli viimeisimmässä ajankäyttötutkimuksessa 59 %. Lapsettomien parien talouksissa naiset tekivät talouden kotitöistä 57 %, kouluikäisten perheissä 58 % ja pikkulapsiperheissä 62 % (Pääkkönen & Hanifi 2011). Kulutustutkimuksessa kulutusta seurataan kotitalouskohtaisesti, joten naisten ja miesten osuudet kotitalouksien kulutuksesta jouduttaisiin arvioimaan.

7. Selkeys ja eheys/yhtenäisyys

Kansantalouden tilinpito on kansainvälisesti yhtenäinen menetelmä eri maiden kansantalouksien mittaamiseksi. Tilastokeskuksen laatimassa Suomen kansantalouden tilinpidossa noudatetaan YK:n kansantalouden tilinpitosuositusta (SNA2008) sekä siihen pohjautuvaa EU:n säädöspohjaista Euroopan kansantalouden tilinpitäjärjestelmää (EKT 2010). Kansantalouden tilinpidon satelliittitilinpitona myös kotitaloustuotannon satelliitti noudattaa niihin perustuvia menetelmiä.

Lisätietoja

Katri Soinne 029 551 2778
Vastaava tilastojohtaja:
Ville Vertanen

kansantalous@tilastokeskus.fi
www.tilastokeskus.fi
Lähde: Kotitaloustuotannon arvo, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute

Tietopalvelu ja viestintä, Tilastokeskus
puh. 029 551 2220
www.tilastokeskus.fi

Julkaisutilaukset, Edita Publishing Oy
puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.editapublishing.fi

ISSN 1796-0479
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 2490-0214 (pdf)